

מרכז מרים רות לספרות ילדים באורנים
המלצות על ספרים לילדים בנושא השואה

הספרים המופיעים ברשימה זו מיועדים לילדים בגילאים שונים (5-8, 9-13) המשותף לכולם הוא האופן העדין בו הם נוגעים בנושא השואה. הנראטיבים השונים חושפים את הקוראים לעולמם של ילדים בני גילם באותה תקופה קשה ומורכבת. כך מתאפשרים חיבור והזדהות ללא נגיעה ישירה בזוועות.

ילדה שלא מן העולם הזה

כתב: אהרן אפלפלד

איורים: ולי מינצי

כנרת זמורה-ביתן 2013

מיועד לגילאי 9-13

הספר "ילדה שלא מן העולם הזה" הוא הספר הראשון המיועד לילדים ולנוער שכתב חתן פרס ישראל לספרות אהרון אפלפלד. הספר מגולל את סיפורם של אדם ותומאס, שני ילדים יהודים שהוריהם השאירו אותם ביער על מנת להציל אותם מהנאצים. הספר נפתח ללא הקדמות, כשאמו של אדם בן התשע משאירה אותו ביער לבדו: "אל תחשוש, אתה מכיר את היער שלנו וכל מה שיש בו...קרא בספר של ז'ול וורן, שחק חמש אבנים, הזמן יעבור מהר...אני מוכרחה לרוץ, אני הולכת להסתיר את הסבים". (עמ' 9). אדם שוהה ביער חודשים אחדים. הוא פוגש שם בבן כיתתו תומס, והשניים, הבונים לעצמם קן מרופד על צמרת של עץ לומדים לשרוד במציאות החדשה ומלמדים זה את זה ערכים של הקרבה ונאמנות. חברות, שמחת חיים, מינה, ילדה יהודייה מבית ספרם של שני הילדים, המתגוררת אצל משפחה נוצרית בקרבת היער, מצילה אותם ממוות ברעב ובקור. על אף שהיא סובלת מידם הקשה של מעבידיה אין היא חדלה להבריח מזון לשני הילדים המסתתרים ביער.

"המציאות היא כאוס והסופר עושה סדר" טען אפלפלד **בראיון** **בווי-נט**.

"הספרות צריכה להוציא את האור מתוך החשכה. כולנו מנסים לעטוף את הילדים שלנו ולא להראות להם יותר מדי דברים קשים, אבל ילדים צריכים לדעת שיש קושי בעולם. שיש ילדים אחרים שאיבדו הורים. 'ילדה שלא מן העולם הזה' מספר סיפור ולא מציג שום דבר קשה,

אבל נערים הם גם בני אדם והספר מעלה שאלות פילוסופיות על החיים שמעניינות בני אדם."

יומנה של בלומקה

כתבה וציירה: איבונה חמילבסקה

מפולנית: אורי אורלב

צלטנר ספרים, 2012

מיועד לגילאי: 5-8

הסופרת והמאיירת הפולנייה איבונה חמילבסקה, ניסתה להתחקות אחר חומרי המציאות שהרכיבו את עולם בית היתומים של יאנוש קורצ'אק. בספרה היא מזמינה את הקוראים להכיר את העקרונות ההומניסטיים והדמוקרטיים שעל פי הם התנהל בית היתומים.

דרך דמותה של הילדה בלומקה, דרך ההשראה שהעניקה לה דמותו וחזונו של יאנוש קורצ'אק, דרך תמונות, עדויות, קטעי טקסט ויומנים שזרה חמילבסקה פיסות חיים וזיכרונות לכדי ספר-יומני פיוטי המנסה לאפשר לנו הצצה אל היום-יום של בית היתומים, אל הכבוד והאהבה ששררו שם על אף החסר והיתמות ועל החסד שהושפע שם גם בזמנים הקודרים ביותר.

התחבולה הספרותית המשרתת את הכותבת-מאיירת **איבונה חמילבסקה** היא תמונה, תצלום כביכול של תריסר ילדים וילדות חניכי המוסד ומאחוריהם הד"ר קורצ'אק. בין המצולמים גם בלומקה, ילדה המתחנכת בבית היתומים, שהדביקה ביומנה את התמונה. בלומקה המתבוננת בתמונה מספרת מעט על כל אחד מהמצולמים – פרטים מסיפור חייו, אנקדוטה הקשורה לתכונה שלו או אפיזודה נוגעת ללב מבית היתומים *

דף אחרי דף אנו מתוודעים באינטימיות אל ייחודם של הילדים: אל זיגמוש ואל הדג שלו, ששחרר אל מי הנהר, אל קוצ'יק הקטן ואל אברמק שגילף לב מקליפת עץ. אל חנה ששרטה את כולם אבל השתנתה לטובה אחרי השיחות שלה עם 'האדון דוקטור'. אל פולה שזרעה פעם באוזן שלה גרגר אפונה ואל שימק שהיה פרחח, אל סטשיק הגבוה, שלעולם לא ישכח את הטיול שלו באווירון ואל קוצ'יק שנשא את הפחם שלו בסיר הלילה.

תפיסתו החינוכית המהפכנית של יאנוש קורצ'אק נפרטת ועולה מתוך המשפטים הפשוטים והאיורים העדינים: הזכות לשמור סודות, משאלות וחלומות והצורך לומר את האמת. הפרסים- החשובים יותר מן העונשים וזכותו של כל ילד להיות הוא עצמו, וגם להרעיש ולהשתולל.

"לגדול זו עבודה קשה" אומר האדון דוקטור ומרשה לילדים לנוח.
"הלב צריך להתאמץ במיוחד כאשר העצמות צומחות".

אני לא גנב

מאת תמי שם טוב

כנרת זמורה-ביתן, דביר 2012

מיועד לגילאי: 9-13

"השמועה עלי התפשטה. מדי פעם עבר מישהו בחצר וצעק, 'יאנק, הגנב הצולע!' אחותי מירה עשתה את עצמה לא שומעת, כאילו היא שקועה בתינוק שלה, אבל ברור ששמעה וגם ידעה שהכול באשמתה. לכן לא האמנתי כשיום אחד היא אמרה, 'יאנק, מצאתי לך בית יתומים נהדר.' סובבתי אליה את הגב וחייכתי בגלל הצירוף הבלתי אפשרי של המילים 'בית יתומים' ו'נהדר'. אני אולי גנב צולע, חשבתי, אבל היא שקרנית. ובוגדת."

יאנק מגיע לבית היתומים החדש בלי שום תקווה בלב. בבית המחסה הקודם שברו לו את הרגליים ומאז הוא צולע ולא יכול לעשות את הדבר שהוא הכי טוב בו: לרוץ. חוץ מזה הוא גם כועס - על אחותו שוויתרה עליו, על החונך המתנשא שאחראי עליו עכשיו, ועל השם שדבק בו: גנב בן גנב.

מה כבר יכול להשתנות בחיים שלו?

יאנק הוא ילד דמיוני, אבל בית היתומים של רופא הילדים והסופר יאנוש קורצ'אק היה מקום אמיתי, שפעל במשך שלושים שנה בוורשה שבפולין. הוא היה מנוהל על ידי ילדים, והיו בו בית משפט, עיתון, הצגות, קייטנות קיץ ואולימפיאדה. בבית פנימה חיו הילדים חיים שלווים ומוגנים, גם כשבחוץ נשבו רוחות מלחמה - מלחמת העולם השנייה - ששמה קץ נורא לבית המיוחד הזה, מפעל חייו המופלא של יאנוש קורצ'אק.

תמי שם טוב, שזכתה בפרסים רבים עבור ספרה זה, משרטטת את דמותו המופלאה של קורצ'אק

דרך העיניים של יאנק, שמתגלה כעיתונאי בלב ובנפש, ומחיה בעזרתו את בית היתומים שנחשב
בעיני מאות דייריו הצעירים לגן עדן לילדים.